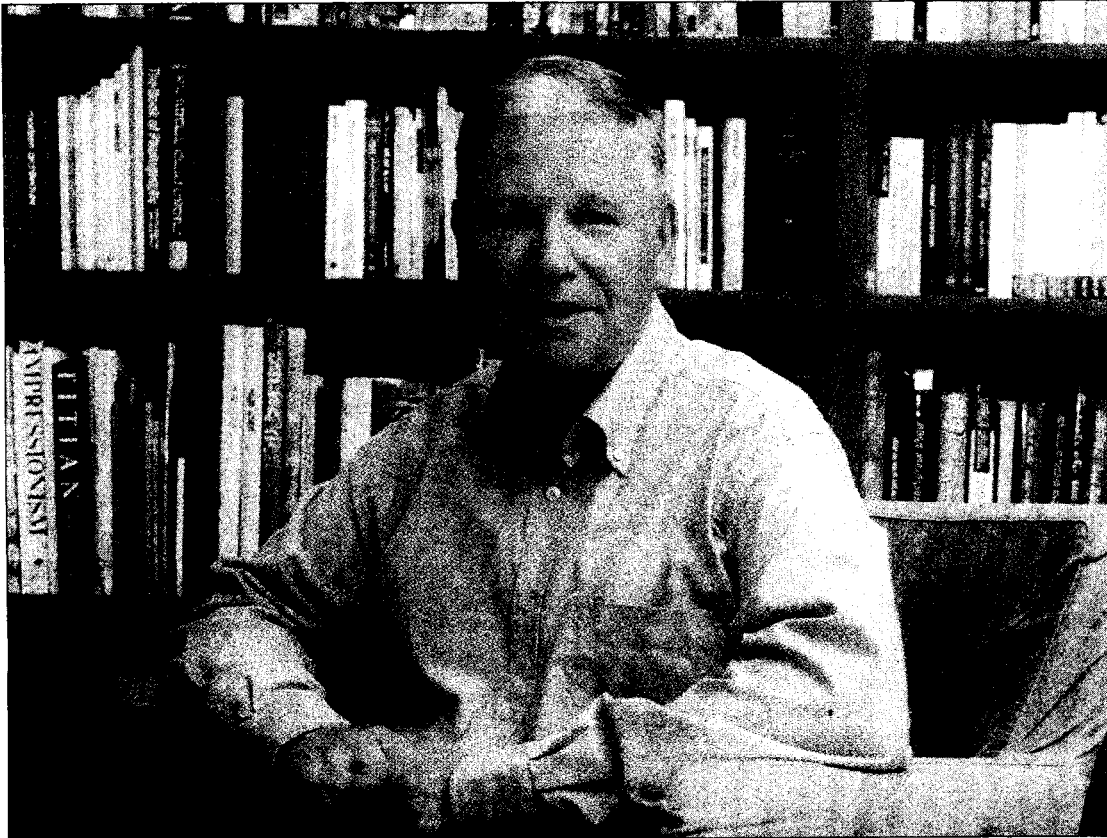

הליברל האחרון

בספרו החדש מציג המשפטן פרופ' מני מאוטנר משנה סדורה בדבר הכשלים שבהתערבות מערכת המשפט הישראלית בהכרעות ערכיות, ומציע לאמץ בארץ מודל רב תרבותי מבוזר, בלי לוותר על אופיה הלאומי יהודי של ישראל. ראיון

אורי פז

הציונות הדתית מחזיקה את המפתח לעתידו של הליברליזם הישראלי, סבור פרופ' מני מאוטנר, מהמשפטנים המשיפיים והמוערכים ביותר בישראל. את המגמות המתחוללות בציונות הדתית החל משנות השמונים של המאה הקודמת הוא מאפיין כהתחדדות והקצנה דתית, מצד אחד, וכהפגמה של תכנים מערביים-חילוניים מגד. "אם הציונות הדתית תכריז במחויבותה לליברליזם ולתרבות המערבית, במקביל למחויבותה להלכה היהודית - אוי הליברליזם הישראלי יינצל ואפילו יתחזק מאוד", הוא מסביר. "לכן חשוב שהציונות הדתית תרגיש 'בבית' בפסיקות של בית המשפט העליון. לצער, האופן שבו פעל בית המשפט בשלושים השנים האחרונות לא גרם לציונות הדתית להרגיש בו בבית".

מקור חשוב לתחושת הניכור שנוצרה בציבור הדתי מבג"ץ לדעת מאוטנר היה מנהגם של חברי כנסת של השמאל להגיש עתירות לבג"ץ כהמשך לפעילותם הפוליטית. "הדבר יצר זיהוי בין בית המשפט העליון לבין קבוצה פוליטית מסוימת, ופגע מאוד במעמדו של בית המשפט, במיוחד לנוכח העובדה שהעתירות לוו בדרך כלל בכיסוי תקשורתי נרחב. על הח"כים להתכבד בפעילות בכנסת, בכנסים פוליטיים ובתקשורת, ולא להעתיק את פעילותם הפוליטית לבית המשפט, שצריך להיתפס כבית המשפט של העם כולו, לרבות הציונות הדתית. למותר לציין שאם חבר כנסת טוען כנגד פגיעה אישית בו יש לאפשר לו לעתור כמו לכל אזרח אחר. לדוגמה, העתירות שהוגשו בעבר על ידי אריה דרעי או הרב מאיר כהנא, ולאחרונה על ידי אביגדור ליכרמן - הן כולן עתירות כאלה, ואין להגבילן כמובן".

כיצד מצמצמים את הניכור?

"קודם כל, בדרך של מינוי שופטים מהציונות הדתית לכל רובי מערכת המשפט, לרבות בית המשפט העליון. בנוסף, יש לפתוח במסע להפעלה נרחב של המשפט העברי בפסיקה של בתי המשפט. הסיבה לכך כפולה: ראשית, כדי לגרום לדתיים 'להרגיש בבית' בפסיקה. המצב שבו קבוצה תרבותית מרכזית אינה מוצאת ביטוי נאות לתכניה בפסיקה הוא בעייתי. שנית, כחלק מההתייחסות התרבותית של העם היהודי עליו להחיות את המשפט ההיסטורי שלנו, ההלכה, אבל אני מזוהה להוסיף שבמהלך כוח כרוכה במדיניות לא פשוטה מבחינת התרבותיים הערבים, המהווים כחמישים מאזרחי המדינה. אנחנו פועלים במצב של 'כלים שלובים': ככל שנגדיל את המשקל של היהודיות בתרבות המדינה - כך נפגע באזרחים הערבים: וככל שנסקטן את משקלה של היהודיות - כך נפגע בציונות הדתית ובחבריה".

ידיד הציונות הדתית

אל תטעו בו במאוטנר. הוא נמנה על השורות הפוליטיות של השמאל הליברלי ודוגל בסוציאליזם דמוקרטי. במשפטן מבריק, לשעבר דיין הפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב, הוא מרצה מבוקש בויליגה הדעת ברחבי תבל, הולך מאוניברסיטת ייל היוקרתית בארה"ב, משל, הנהל וניהל במלבורן וסידני שבאוסטרליה. מאוטנר הוצע פעמיים לשפוט בבית המשפט העליון, לאחרונה על ידי שר המשפטים דניאל פרידמן, אבל נראה שאחרון ברק ואנשי בבית המשפט אינם מוכנים לקבלו לשורותיהם. כאשר ח"כ שאול יהלום, חבר הוועדה למינוי שופטים, בתן מי מאקדמיה המשפטית יכול להיחשב "ידיד הציונות הדתית", שמו של מאוטנר הוא שהועלה בפניו.

"כחלק מהתחייבה התרבותית של העם היהודי עלינו להחיות את המשפט ההיסטורי שלנו, ההלכה, לא רק בישיבות אלא גם במסודות המשפט". פרופ' מאוטנר

צילום: יוסי זליגר

אחד הוא לפסול החלטה של פקיד במנהל הציבורי ודבר אחר לגמרי הוא לפסול חוק של הכנסת, הוא אומר. "פסיקת חוק יתייחס רק במקרים נדירים. בכל שאר המקרים יצטרך בית המשפט לדחות את העתירה. דחיית העתירה וההנמקות שנית המשפט יביא לכך יגרמו בהכרח לפסיקה שמרנית מבחינת ההגנה על זכויות האדם. יתר על כן, המערכת הפוליטית והגנה על 'הלכת בנק המזרחי' בהצעות לפוליטיזציה של הוועדה למינוי שופטים ובהצעות להקמת בית משפט לחוקה. העובדה שהצעות כאלה קיימות ברקע צמצמה כמעט לגמרי את יכולתו של בית המשפט לפסול חוקים. אם מוסיפים לכך את העובדה שעיקר הפגיעה בזכויותיו של האזרח הישראלי נגרמת לא על ידי הכנסת אלא על ידי המנהל הציבורי של המדינה, מסתבר שמשוהו שמלכתחילה ההצדקה לו היתה מועטה הפך בינתיים למהלך סרק. יש כאן עניין שמעורר בעיה עקרונית מעניינת, אבל מבחינה מעשית חשיבותו נמוכה".

ההגמונים לשעבר

מאוטנר מציג בספר את עולם המושגים של הרב תרבותיות כמסגרת חשיבתית להסדרת היחסים שבין הקבוצות התרבותיות החיות במדינה. "הליברליזם כתרסה פוליטית הוא שצריך לחול על פעולות 'המרכז' המדינתי, הוא מסביר, 'אילו חיי היומיום של האזרחים צריכים להתנהל כמסגרת הקבוצות התרבותיות המגוונות שהם משתייכים אליהן'". כיצד תבוא לידי ביטוי הרב-תרבותיות שאתה רוגל בה לנוכח קיומן של שתי קבוצות שאין ביניהן יסודות משותפים?

"אני חושב שבין הקבוצות היהודיות החיות במדינה

נורמלית", כביטוי של הפילוסוף האמריקאי ריצ'רד רוס, שהגדיר כך מצב שבו הרובים בשח אים תולקים הנחות מוצא משותפות. "לישראל אין חוקה שרקבוצות התרבותיות המרכזיות יכולות להתלכד סביבה כמסמך המבטא אמונות יסוד משותפות. יתר על כן, ישראל היא מדינה המממנת מערכות חינוך הכופרות בדמוקרטיה הליברלית שלה. דבר כזה לא ייתכן בשום מדינה המוכרת לי, אבל בכאב לב גדול אני אומר שכך בדיוק צריך להיות בישראל, משום שטרם הגענו להסכמה על אמונות היסוד המשותפות".

בחקר זה יוצא מאוטנר חוצץ נגד טיעוניו של אהרן ברק, שמאז שני חוקי היסוד של 1992 יש לנו חוקה. "לא שמעתי על חג לאומי בישראל הנקרא 'יום החוקה', הוא אומר. "לא שמעתי שתרבותית הלימודים בבתי הספר כוללת פרק על החוקה, ולא שמעתי על גל עיד בישראל שיש בה 'חוב החוקה'. כמה חרוק אפשר ללכת בניסיון להסדיר את המציאות באמצעות מילים?"

מאוטנר מעניק בספרו במה להצעת החוקה של המכון לאסטרטגיה ציונית, המתירה לוו של המכון הישראלי לדמוקרטיה, ומצטט בהסכמה את רות גביון ואלי שפירא הסבורים כי חוקה צריכה להיווצר בתהליך איטי וממושך, שבו משתתפות כל הקבוצות באוכלוסייה הישראלית. "אין קיצורי דרך", הוא אומר. "אנחנו, אם שני חוקי היסוד הם חוקה, כי אז אנו חשופים לסכנה שבעתיד החוקה הישראלית תיכתב על ידי רוב בכנסת שהמחויבות שלו לדמוקרטיה הליברלית תהיה שונה, או חלשה בהרבה".

מאוטנר חולק על ברק בקודקוד מרכזית נוספת - 'הלכת בנק המזרחי' המפורסמת, שבה קבע ברק כי בסמכות בית המשפט לפסול חוקים של הכנסת. "דבר

מאוטנר בן ה-57 הוא אב לשלושה בנים, שהעציר בהם התגייס לאחרונה לצה"ל. הוא גם ישראלי ויהודי הגאה בזוהו. כחייל נהג להשלים מניינים לחבריו הדתיים, ולאחרונה היה מאושר לגלות שגם בניו הולכים בדרכו, למרות שהם חרוקים מעולמה של תפילה. חבריו מספרים שהואש נאח דורש ונאה מקיים. הוא גדל אמנם במשפחה אמידה ברמת אביב, אבל הוא מנהל את חייו בצנעה: לא משתמש ברכב פרטי, אלא צועד ברגל לאוניברסיטה כספריה בתרמיל על גבו. בדרך הוא שוחח מדי יום, גם בחודשי החורף, בכריכה הפתוחה של האוניברסיטה. הוא משתדל לנהוג שוויון גם בהליכות ביתו, ומפורסם בכך שמשך שנים היה לוקח את ילדיו מהגן בצהריים, מאכילם ושומר עליהם עד שעות הערב, כדי לאפשר לאשתו להשלים את חוק לימודיה.

מאוטנר כתב בספרו 'משפט ותרבות בישראל בפתח המאה ה-21' שכו פרשת המים בהיסטוריה המודרנית של העם היהודי הוא צמיחת ההשכלה היהודית במחצית השנייה של המאה ה-18. כעקבות ההשכלה צמח זן חדש של קיום יהודי, המבקש לשלב תכנים יהודיים יחד עם תכנים מערביים, ומאז חי העם היהודי בקרע תרבותי, ושתי קבוצות גדולות נאבקות על דמות: יהודים דתיים ויהודים חילוניים.

"התנועה הציונית בראשיתה כמעט נקראה לגורים במאבק בין שתי הקבוצות", הוא אומר. "בתמישים השנים הראשונות של המאה העשרים נראה היה כאילו הקבוצה החילונית, שייסדה בארץ ישראל תרבות המבוססת על העבריות, ניצחה ניצחון מוחץ. אבל בשנות השבעים הסתבר שהמאבק התרבותי ארך השנים הזה לא הוכרע והוא פרץ מחדש".

לידידו של מאוטנר, ישראל היא מדינה "א"

פרופ. משה שצמן. צילום: מלאש 90

פסיקה המושפעת מהדת. בראייתו, חשיבותה היא האם ליהודים לא מגיעה מדינה משלהם?

אני מתנגד בתוקף לתפיסה של ישראל כמדינה כל אורחיה. מדינה כזו אמורה לעסוק בקידום כל האינטרסים המרכזיים של אורחיה, וזאת זה של טיפוח התרבות הלאומית שלהם. אבל האינטרס של האזרחים כטיפוח תרבותם הלאומית חשוב כמו כל אינטרס אחר, כגון: שהאזרחים יזכו מהמדינה לשידור בריאות, חינך וחינוך ברמה גבוהה. מילק וולצ'ר הראה שארצות הברית היא 'מדינת כל אורחיה' היחידה בעולם. כל המדינות הליברליות האחרות עוסקות גם בטיפוח התרבות הלאומית של אורחיהן. אני חושב שיש צריכה להיות מדינת הלאום של העם היהודי, לעילה לעסוק בטיפוח התרבות הלאומית של העם. אבל, בדומה לכך, אני מתנגד להפרדת הדת מהמדינה. אני חושב שיש צריכה לעסוק בטיפוח התרבות הדתית של אורחיה.

אבל במקביל להיותה מדינת הלאום של העם היהודי, יש צריכה לתפוס עצמה גם כמדינה של אורחיה. אדם יכול להיות בעל זהויות מרובות: אישה, רופא, נשואה, אם לילדים, אמריקאית, הטרנסקסואלית, מבוגרת, וכו'. כך גם מדינה. אין שום דבר יוצא דופן בכך שמדינה תתפוס עצמה כמדינה ויתר מהותות אחרות. כשמדברים על ישראל כ'מדינה יהודית ודמוקרטית' תופסים אותה בעצם כמדינה מרובת זהויות. אני מציע אפוא שלצד העצמת רכיב היהודיות בזהות שלנו - דבר שאני תומך בו בכל ליבי - נעצים גם את רכיב הישראליות, כמשהו המשותף לכל אורחי המדינה.

מהו הדבר המשמעותי ביותר שלמדת במהלך בתיבת ספרך החדשים?

אם יש משהו שלמדתי בחמש השנים של כתיבת הספר האחרון זה שני דברים: שכל דבר מאוד מורכב, ועד כמה ההדרה היא כוח מחולל עצום בהיסטוריה, יעקב טלמון רואה בהדרה מפתח לאומי לצמיחת הלאומיות. תומס מאן ב'סטוני קריג' רואה בה מפתח ליצירתיות האמנותית. אצל דוסטויבסקי בה'פכיל' היא מובילה לשיגעון. ההדרה עומדת ביסוד צמיחת הציונות, הקמת 'גוש אמונים' ועלייתה של ש"ס. הישראליות צריכה להיות קטגוריה על המכלילה את כל אורחי המדינה, יהודים וערבים כאחד. עלינו להבין שכאשר במדינה שורר שלום או כאשר התרבות והכלכלה שלנו פורחות - טוב לכולנו, כל הישראלים. לעומת זאת, כשרע, למשל משהו שאנחנו חלילה במלחמה, או משהו שהפחיתו והכביש שלנו מתנהלים כגוגל - רע לכולנו. ■

"אני חושב שאמנת גביון מדמן בעייתית, מבחינה זו שהשתתף בה דובר אחד שייצג כביכול קבוצה חברתית שהיא מגוונת הרבה יותר ממה שדובר בדרך יכול לייצג. הרב מדמן הוא בעיני חרדי-לאומי, אבל הדתיות היהודית בישראל מגוונת הרבה יותר. לא פחות בעייתית בעיני שבדאולוגים האלה לא משתפים נציגים ערבים. בדאולוגים מסוג זה צריכים להשתתף יחד נציגי כל הקבוצות החברתיות העיקריות. אני חושב שהבעיה העיקרית של הרב-חברותיות הישראלית אינה זו של יחסי יהודים חילונים ודתיים; הבעיה היא יחסי המדינה ואורחיה הערבים. אני מתרשם שבקבוצה הערבית קיים פער בין הרטוריקה של הנציגות הפוליטית לבין המאויים של הציבור. אני מתרשם שרוב האזרחים הערבים מעוניינים להשתלב בחברה ובמדינה. אני חושב שהמדינה צריכה לנקוט פעולות נרחבות לשילובם. יש כאן בעיה שאם לא נכיר בה, אחרית כלנו מי ישרונה".

אם נאמץ את עקרונות הביזור שאתה מציע בספר, יונהגו בישראל נישואים אזרחיים וחילוניות שבת המוניים, מכירת חיור בערים מפוזרות ועוד.

"במצב של חוסר הסכמה ושונות תרבותית אין מנס מוציאת הסדרים דיפרנציאליים, משום שאחרת ניצור כפייה תרבותית. אני מאוד אוהב את דגם הפדרליזם, משום שהוא מאפשר דיפרנציאציה נורמטיבית על בסיס טריטוריאלי. אני חושב שצריך לאמץ את רוח הדגם הזה בישראל. למשל: אין הכרח שלשבת בישראל יהיה אופי אחיד בכל שטח המדינה. אין הכרח גם שיתקיים שערקון הביזור ממומש כבר כיום במשפט הישראלי באופן נרחב. יש לנו הסדרים דיפרנציאליים בכל הנוגע לנישואין וגירושין, לחינוך, לשבת ולחיור. גם הפטור לנישואין דתיות הפטור של תלמידי הישיבות מגיוס לצה"ל - שניהם מגלמים הסדרים דיפרנציאליים, מתוך הבנה שאורחי המדינה משתייכים לקבוצות תרבותיות שונות שראוי לכבד".

האם ההצעות האלה לא יביאו אותנו ליצירת שני עמים יהודיים, ללא מכללה משותפת?
 "אם אשתכנע שהחלל נישואים אזרחיים תגרום לקרע עמוק בעם היהודי - אתנגד לנישואים כאלה ולא אדבק בעקרונות הביזור. אבל שני חוקרים טוענים שאין הכרח שכך יקרה".

בעצם, אתה קורא לנישואים להפוך למדינה בל

הציבור הדתי. במקביל, מצאתי עשרות התבטאויות המזהירות מפני הפיכת ישראל למדינה של פאשיזם וטוטליטריות, והמשוואות בין מצבה של ישראל לבין מצבן של גרמניה, איטליה וספרד בשנות השלושים. "ביטוי לחרדה ניתן למצוא גם בספרות של התקופה. ב-1984 פרסם בנימין תמוז את 'פונדקו של ירמיהו' המתאר את ישראל בסוף המאה ה-21 כמדינה חרדית. באותה שנה ראה אור 'הדרך לעין חרוד' של עמוס קינן, המתאר את ישראל כנשלטת על ידי גנרלים לאומנים, העוסקים בחיסול 'שמאלנים' ובגירוש האזרחים הערבים. שנה אחר כך פרסם דן מירון את 'אם לא תהיה ירושלים', שבו תיאר את התרבות העברית החילונית של תל אביב כ'שמורה היסטורית', ואת ירושלים כעיר העתיד של ישראל, ששמנה תצא הקריאה להתלות את שלטון החוק".

מאוטנר טוען כי המצב הנפשי הזה הוא מפתח חשוב להבנת ההתפתחויות שחלו באותן שנים עצמן בפסיקתו של בית המשפט העליון, ולהבנת העובדה שהפסיקה המהפכנית של בית המשפט כמעט לא נתקלה בביקורת.

כיצד אפשר להסביר אפוא את העובדה שבשנים האחרונות עיקר הביקורת על בית המשפט באה דווקא מהקבוצה שלדבריו תמכה בו באדיקות משך שנות דור?
 "זו אכן שאלה מעניינת. אני חושב שיש כאן התלכדות של שני תהליכים. מצד אחד, התעצמה מאוד תחושת החרדה. לא הפכנו למדינת איתולות. החילונים הגיעו להישגים גדולים בכל הנוגע לפעילותם בשבת, וכן בכל הנוגע להכרה בנישואין לא הלכתיים. המקום היחיד שבו חילוני יכול להיתקל בכפייה דתית הוא בית הדין הרבני, במקרה של גירושין. גם מצבה של הדמוקרטיה הישראלית מעולה, לפחות כשהמדובר באזרחים היהודים. מצד שני, עם התעצמות תחושת החרדה, ההגמונים לעצבר יכול לתקוף מקום בהתנהגות הפוליטית שלהם, לערכים אחרים, כגון יושרה. כאשר הערך הזה הוחל לבחינת התנהגותו של בית המשפט העליון, הסתבר שעמידתו בו לא תמיד היתה מלאה. בית המשפט תבע הרבה מאחרים ומעט מדי מעצמו".

במשפחה מבוקש בדאולוגים בין דתיים לחילונים, לו אתה במקום פרופ' רות גביון היית חותם על האמנה מול הרב יעקב מנזר?

משפט, תרבות והגמוניה

בימים אלה ראו אור צמד ספריו החדשים של פרופ' מנחם מאוטנר, 'משפט ותרבות' (בהוצאת אוניברסיטת בר-אילן, 361 עמ') ו'משפט ותרבות בישראל בפתח המאה העשרים ואחת' (בהוצאת עם עובד ואוניברסיטת תל אביב, 591 עמ').

הספר הראשון עוסק בחיסי הגומלין בין המשפט לתרבות באופן כללי, ודן כיצד המשפט מכונן תרבות וכיצד התרבות מעצבת את המשפט. מדובר במעגל: התרבות שהשופטים מתחנכים בה משפיעה באופן עמוק על הפסיקות שלהם, המשפט משפיע על האופן שבו התרבות מתעצבת ופועלת בחברה. בנוסף, השופטים מביאים איתם לפסיקתם לא רק את התרבות שלהם, אלא גם תפיסות של השכל הישר, ואפילו המזל כננס לתמונה. ההילק המשפטי הוא מצב של מזל, משום שהמשפט פתוח לפרשנויות מגוונות ואין לנו שליטה על האופן שבו השופט יכריע.

השילוב של עולמות רחוקים והניחוח המקיף עושים את הספר לבעל עניין וערך רב לכל קורא משכיל - הן איש תרבות שואם על תורת המשפט, והן משפטן שהעיסוק בתרבות זר לו. נראה שספרו של מאוטנר הוא מספר העיון החשובים שנתחברו לאחרונה, והוא ייקבע כציון דרך בחקר האינטגרציה החברתית בין המשפט לתרבות.

בספר השני, לעומת זאת, עומדים במרכז יחסי הגומלין שבין המערכת המשפטית למוקדי כוח אחרים בחברה הישראלית. הספר עוסק בשאלה כיצד הקרע התרבותי המתרחש בעם היהודי זה 250 שנה משתקף במשפט הישראלי. הספר מארגן ומנתח את ההיסטוריה של המערכת המשפטית בישראל לאורך כל האות העשרים, ולראשונה מסקרים מקורותיה העיוניים בצורה תמציתית ומרתקת, תוך מתחית בהקשר עניינית וגוקבת על גילויי האקטיביזם השיפוטי של העשרות האחרונות. באחריות נפרשת כמתבקש מסכת של תובנות נורמטיביות המתחייבות מהרב-תרבותיות, שאף מרחיקה לכת ביישום עקרונות הביזור על חשבון ביטול של הסדר הסטטוס-קוו בין דתיים לחילונים.

יש בספר ניסיון להבין כיצד במשך 30 שנה פעלה המערכת המשפטית בדרך מסוימת, אחר שעמדותיה התקבעו במצב הטראומטי של יידית ההגמוניה. של תנועת העבודה בסוף שנות ה-70 וראשית שנות ה-80. מאוטנר מוסיף בשערתו ראשונה, מציג את ההתנהלות הזאת כאנארכיזם ומבקש לחלץ אותנו מהחרדות שקובעו אז, חרדות שבת המשפט העליון ממשיך לניקוט מהן, והשמאל הישראלי, ממנו בא מאוטנר, משוקע בהן.

יש הרבה מהמשתתף. כולנו דוברים אותה שפה, לכולנו זיכרון היסטורי משותף ולכולנו תפיסת גורל משותפת. גם בתרבויות של הקבוצות קיימים רכיבים משותפים רבים: כולנו קוראים את התנ"ך, את התלמוד ומקורות יהודיים אחרים. כולנו חוגגים את החגים היהודיים, גם אם אנו מקנים להם לעיתים תכנים שונים. ציונים דתיים קוראים ספרות שאותה קוראים חילונים, וחילונים את בנותיהם ובעיהם ללימודים באוניברסיטאות. באירועי ההתפתחות של קיץ 2005 ראינו עד כמה הקשר הנפשי בין יהודים במדינה הוא עז ועמוק, גם אם הם אינם חולקים את אותה תפיסה משטרית וגם מאושר מצי. הסבר סוציולוגי מקורי ומרתק להתפתחויות הנרחבות שחלו בפסיקת בית המשפט העליון בשלושת העשורים האחרונים. "יש כאן חידה גדולה", הוא אומר. "המשפט הוא תרבות מקצועית שמרנית, המתפתחת באיטיות ובזהירות, עקב כבד אגודל, והנה, בתוך שנים ספורות, במחצית הראשונה של שנות השמונים, בית המשפט העליון חולל בפסיקתו שינויים רחבי היקף. כיצד ניתן להסביר זאת? כיצד ניתן להסביר את העובדה שמשך שנים רבות השינויים כמעט לא נתקלו בביקורת?"

"אני אפילו שלא לראות את הקשר בין מה שקרה בבית המשפט לבין התהליך של יידית ההגמוניה הפוליטית והתרבותית של תנועת העבודה, שאירעה סמוך לאותן שנים עצמן. קבוצה חברתית שאני קורא לה 'ההגמונים' לשעבר הליברלים' איבדה הרבה מכוחה הפוליטי כנכנסת ומצאה את התרבות שלה מאתגרת. עליית האופציה של ביסוס התרבות הישראלית על קשר הדוק להלכה וליהדות. הקבוצה העתיקה הרבה מהפעילות הפוליטית שלה לבית המשפט".

כיצד ניתן להסביר את שיתוף הפעולה של בית המשפט עם הקבוצה?

"בשלושים שנות המנדט הבריטי עברה קהילת המשפט בארץ ישראל תהליך עמוק של אנגליפיקציה. להיות משפטן בישראל פירושו להפעיל דוקטרינה משפטית שכל אות ואות שבה מגלמת ערכים ליברליים. להיות משפטן בישראל פירושו גם להפנים את עיקרי ההגות המערבית בקורסים אוניברסיטאיים של תורת המשפט, תיאוריה פוליטית, סוציולוגיה של המשפט וכו'. בעקבות זאת, מקום המדינה בית המשפט העליון היה המוסד המזוהה יותר מכל מוסד אחר עם הליברלים. זהותו בערכים של בית המשפט ושל 'ההגמונים' לשעבר הליברלים' היא שיצרה את שיתוף הפעולה ביניהם".

האם אינך מרגיש כמחוקק את המבקרים הפורמנליסטיים בביקורת של בית המשפט העליון?

"המחויבות העליונה שלי היא לאמת האקדמית, כלומר להבנת המצב הישראלי כמות שהוא. אם אני מחוקק או מחליש מישור - זה לא רלוונטי עבורי. אני גם בא מתורת משפט ריאליסטית. המבקשת להבין את המשפט במצבו האמיתי, ולא כפי שבעלי כוח ואינטרס מבקשים להציגו. ואולם אינני חושב שאני מחליש את הפרינקט הליברלי. להפך, הקריאה שלי בספר היא להבין שניתן להכליל בליברליזם של בית המשפט קבוצות הרבה יותר רחבות - ובראשן ובראשונה הציונות הדתית".

ההתנהלות הפוליטית

מאוטנר טוען בספרו כי בעקבות המהפך הפוליטי והתרבותי של סוף שנות השבעים נקלעו 'ההגמונים' לשעבר הליברלים' לחרדה לנוכח המציאות החדשה שבה מצאו עצמם. משך ארבעה חודשים תמימים בילה בקריאת כל גיליונות 'הארץ' - הביטאון של הקבוצה, לדבריו - שהופיעו בתקופה שבין 1977 ל-1990. "מצאתי עשרות התבטאויות המזהירות מפני הפיכת ישראל למדינה של איתולות, חומיניזם, סטודיוזיות, חכמת ימי הביניים, תיאורטיקה, שילטון רבנים חשוך, ועוד - והכל תוך שימוש בפעלים כגון 'מתקפה' או 'הסתעפות' לתיאור ההתנהגות של